

Михайло Карпинець

Як сучасна молода людина сприймає постать монаха або монахині, одягнену в довгий чорний одяг, яка проходить вулицями міста? Напевне, не помилимося, коли скажемо, що з подивом, адже для чого робити саме такий вибір у своєму житті, а надто сьогодні? Так, у давнину це було цілком нормальним явищем, адже монахи мали неабиякий авторитет, оскільки були людьми освіченими та досить впливовими, ділилися своїми знаннями з іншими...

Але зараз настали зовсім інші часи: колись християнський Захід закриває храми, перетворюючи їх на готелі чи бари. У монастирях дедалі меншає ченців і черниць, оскільки щораз менше молоді відчуває покликання не те, що до монашого стану, а навіть не замислюється над сенсом життя. Сьогодні для того, щоб отримати добру освіту й мати хороші перспективи в житті, уже не потрібно якось пов'язувати себе із Церквою. Тому навіть добровільно себе в чомусь обмежувати чи від чогось відмовлятися? Адже сучасний світ, який характеризується культурою споживацтва, стверджує, що в ньому панує «свобода»: можна із собою робити все, що хочеш, мати відносини з ким хочеш, а головне, щоб все це приносило задоволення... А втім, абсолютно ніхто не попереджає тебе про наслідки... Ченці ж і черниці крізь призму такого способу життя виглядають якимись диваками й не від світу цього. Але чи роблять вони щось надзвичайне або неземне? Насправді, ні, бо кожен християнин покликаний до того, що реалізують монахи, – до святості. Інакше кажучи, у мандрівці до святості ми покликані стати монахами.

Із перших сторінок Святого Письма ми дізнаємося, що людина створена на образ і подобу Божу. Святі Отці навчають, що людина, як образ Божий, стремить досягнути до подоби Божої, тобто уподібнитись до Нього. Святі Отці навчають, що Образ Божий – це те, що при створенні вкладено в людину, а подоба – те, до чого покликані ще дорости через добродійне життя. Тому кожна людина покликана до богоуподібнення. Одним із шляхів, яким людина до нього прямує, є монашество.

Монахи – люди, які відмовляються від усього, що заважає бути з Богом. Вони повністю присвячують і віддають себе Йому. Але це не означає, що вони не є вільними або ж обмеженими. В основі їхнього життя лежать три аспекти, які у своєму земному житті засвідчив Ісус Христос. Ось як про це навчає Катехизм Католицької Церкви: «Життя, посвячене Богові, вирізняється публічним складенням обітів євангельських рад: убогості, моральної чистоти і послуху в постійному стані життя, визнаного Церквою». Господь наш Христос не жив у великих достатках, був узірцем моральної чистоти, а також був послушним Отцеві аж до смерті, смерті ж хресної (пор. Флп 2,8). Тому Він дарує цим особливим людям Божественну Благодать, щоб вони могли посвятити себе єдиному Богові. І хоч це виглядає парадоксально, але через своє богопосвячене життя вони виявляють справжню свободу людської особи, адже вибрати добро означає залишитися вільним, а стати на сторону зла – дозволити йому поневолити чи навіть знищити себе.

Кожен із нас у досягненні святості, у зростанні від образу до подоби Божої покликаний стати «монахом», тобто бути сам на сам із Богом (з гр. *μοναχός* від *μόνος*-один). І це зовсім не означає, що ми всі повинні вступити в певний чернечий чин чи згромадження, оскільки для цього потрібно відчувати особливе покликання, без якого досконало втілити монаші ідеали у своєму житті буде надзвичайно важко. Проте можна бути «монахом», не одягнувши на себе чернечого одягу. Як навчав св. Єфрем Сирійський: не постриження й облечини роблять монахом, а бажання неба і божественне життя. Осягнути монаші ідеали можна й іншим способом: завдяки добровільній убогості позбавляємося залежності від зовнішніх матеріальних речей; зберігаючи чистоту, не даємо керувати собою пристрасті розпусти, яка перетворює іншого в об'єкт пожадання; через послух уникаємо егоїзму та вміємо керуватися не власною волею, а відкриваємося на слово ближнього. Звичайно, можемо спробувати реалізувати це й у повсякденному житті, але саме в монастирях для цього є особливо сприятливі обставини.

Матеріальні блага самі собою не є чимось поганим. Однак проблема з'являється тоді, коли людина стає від них залежною, коли відсутність чогось матеріального стає причиною смутку, коли минуші речі стають сенсом життя людини. Тоді з речей другорядних вони перетворюються на основні, першорядні, заради яких людина провадить своє життя. Добровільна ж убогість дозволяє поглянути на матеріальні блага по-іншому, по-новому: коли на перше місце ставимо Бога, все інше стає на властиве собі місце. Тоді колись важливі речі, без яких не могли уявити собі «нормального» життя, виявляються не такими вже й необхідними.

Напевно, багатьох молодих людей саме обіцянка досмертної чистоти відштовхує від монашого життя. Але те, що ми не вступили в монастир, не означає, що ми можемо її не

зберігати. Чистота не полягає лише в утриманні від фізичної статевої близькості. У контексті сталевості кожен християнин має зберігати чистоту як у своїх передподружніх відносинах, так і в сімейному житті, залишаючись вірним своєму чоловікові чи жінці. Преподобний Йоан Ліствичник на запитання, як одруженим людям, які живуть у світі, наслідувати монаше життя, порадив робити усе добре, що лише могли, зокрема бути вірними своїм жінкам.

Чеснота чистоти також стосується нашого ставлення до інших осіб. Часто ми так захоплюємось іншими людьми, що творимо певний культ особи. Наша увага постійно прикута до якоїсь знаменитості або ж нашого друга. Ми намагаємось повторити їхні риси або стати схожими на них. І така повага й любов починає нагадувати поклоніння ідолам. Саме через осягнення чистоти людина споглядає інших такими, якими вони є, із їхніми плюсами і мінусами.

Ще один монаший ідеал – досконалий послух – мабуть, найважче осягнути. Людина внаслідок гріхопадіння скерувала на себе любов, якою вона б мала керуватись у своїх стосунках із Богом і ближнім. У підсумку людина стала себелюбною. Тому ми легко можемо побачити недоліки в комусь, але нам дуже важко й боляче поглянути на недоліки в собі. Осягнути досконалий послух означає прислухатися до голосу Церкви, який виявляє волю Небесного Отця та скеровує нас на правильний шлях до подоби Божої.

І насамкінець... До святих монахів застосовують термін «преподобні», тобто ті, які уподібнилися до Бога. Це завдання не тільки монашества, а й кожного, хто називає себе християнином. Господь не примушує людину до монашества чи сімейного життя. Він дає людині вибрати самій, яким шляхом вона рухатиметься до зустрічі з Творцем.

Спасіння душі, як навчає святий Макарій Великий, починається з бажання спастися і з твердої рішучості здійснити це в Бозі. Господь звершив наше спасіння, все приготував для нього й бажає, аби кожен спасався. Очікує тільки, аби людина приступила і почала боротися за своє спасіння. У цій справі, дорогий читачу, важливими інструментами, як для монахів, так і для сімейних людей, є євангельські ідеали. Тому, дивлячись на монаха чи монахиню, нагадуймо собі про наше християнське покликання до святості. А якщо ж самі відчуваємо в собі бажання наслідувати їх чернечий подвиг, не вагаймося спробувати реалізувати його в богопосвяченому стані. Монастир, чин чи згромадження завжди готові запропонувати для цього випробувальний період.

Михайло КАРПІНЕЦЬ, Актуальність монаших ідеалів для молодії людини // СЛОВО
№1 (85), березень-травень 2021